Knjižničarske novice

Marina Hrs, Mestna knjižnica Izola

Izola kot zdravilno in dišeče mesto – od zelene knjižnice do zelenega mesta

Izvleček
Mestna knjižnica Izola z dejavnostjo, usmerjeno v bralno, zeleno in okoljsko pismenost, že veliko let prek delovanja študijskega krožka Drevesa pripovedujejo pomembno vpliva na ozaveščanje prebivalcev o pomembnosti dreves in rastlin za življenje ljudi. V knjižnici, ki spada med vplivnejše in bolj obiskane javne prostore, je izobraževanje različnih ciljnih skupin prebivalcev ključno, da bi se tako posamezniki kot skupnost zavedali pomena ohranjanja narave in širitve zelenega mesta, ki bi lahko postalo zdravilno in dišeče mesto. S samooskrbnim, etičnim in trajnostnim ravnanjem lahko vsi prispevajo k ohranjanju zdravja in dobrega počutja. V letu 2023 so s pridobljenimi sredstvi izvedli veliko aktivnosti in z izobraževanji predstavili primere dobre prakse ter možnosti, ki jih ima mesto, da bi ohranilo in širilo zelenilo ne le z novimi zasaditvami dreves in grmovnic, temveč tudi z dišečimi začimbnicami po vsem mestu. Ob tem ostaja vloga knjižnice izobraževalna tudi v prihodnje, da bi različne ciljne skupine prebivalcev opremila z znanjem, veščinami in spretnostmi za trajnostno delovanje in življenje. Knjižnica prihodnosti je zelena knjižnica, ki bo z organizacijo različnih izobraževanj ter primerov dobre prakse gradila zeleno pismenost in skupno zavedanje, da imamo le ta planet in okolje, v katerem živimo. V povezovanju z lokalno skupnostjo bo iskala načine za blaženje podnebnih sprememb ter možnosti, da postane Izola zdravilno in dišeče mesto, ki bo ljudem lepšalo življenje.

Ključne besede: Študijski krožek, splošne knjižnice, zeleno mesto, zelena knjižnica, samooskrba, glasba rastlin, podnebne spremembe, zelišča

Uvod
Izola je mesto z veliko zelenja in ima vse možnosti, da postane dišeče in zdravilno mesto. Mestna knjižnica Izola z veliko dejavnostmi prispeva k doseganju cilja, da bi zelišča in začimbnice, ki danes uspevajo na treh lokacijah v mestu, razširili na vse mesto in bi ob novih zasaditvah poleg dreves v prihodnosti mesto krasile še začimbnice. Da bi uspešno širili zeleno Izolo, je pomembno pridobivanje znanja, veščin in ravnanj prebivalcev tako na zasebnih kot javnih površinah. Da bi lahko v Izoli dolgoročno ohranjali skrb za Zeleno, je za prihodnost mesta pomembno tudi sprejetje ustreznih dokumentov na občinski ravni. V Sloveniji obstajajo dobre prakse, ki omogočajo lokalnim skupnostim ustrezno ravnanje z zelenilom in drevnino. Podnebne spremembe, ki so globoko zarezale v življenje ljudi, zahtevajo drugačno ravnanje in delovanje.

Mestna knjižnica Izola se s študijskim krožkom Drevesa pripovedujejo, ki deluje v okviru knjižnice, že veliko let na različne načine vključuje v aktivnosti, ki ozaveščajo prebivalce, da so rastline in drevesa živa bitja, ki zahtevajo spoštljiv odnos za ohranjanje ravnovesja v naravi. V letu 2023 se je intenzivneje vključila v uresničevanje zelene knjižnice. Z odprtjem zeliščne poti, na kateri so zasajena zelišča namenjena v uporabo prebivalcem, je zgled drugim. S predavanji in predstavitvami dobrih praks o samooskrbi in naravnem vrtnarjenju ter z zamislimi o ozelenjevanju mesta z začimbnicami v prihodnosti prinaša v okolje nova znanja in spodbude. Kot javni prostor, s katerim dosega različne ciljne skupine prebivalcev, bo v prihodnosti še krepila vlogo izobraževanja in povezovanja v smeri zelenega. Z aktivnim delovanjem bo prepričevala posameznika in širšo skupnost, da z odgovornim ravnanjem do narave, z novimi znanji in spoznanji ne le pripomorejo k samooskrbi in blaženju podnebnih sprememb, temveč poskrbijo za zdravje in dobro počutje sebe in drugih.

Udejanjanje zelenega: od zamisli k uresničevanju
Knjižnice imajo pomembno vlogo v lokalnem okolju kot informacijska, učna, vseživljenjska in družbena središča. Z gradivom in storitvami vplivajo na kakovost življenja posameznika in lokalne skupnosti. Pomembno prispevajo k razvoju znanja in kulture, širjenju in spodbujanju demokratičnega odločanja. Programi knjižnic spodbujajo motivacijo, promocijo, vzgojo in usposabljanje za različne vrste pismenosti, kot so bralna, okoljska, zelena (Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice, 2018).

Tako po svetu kot pri nas se splošne knjižnice vključujejo v poslanstvo zelenih knjižnic. Poslanstvo zelene knjižnice spodbuja mednarodno knjižnično združenje (Green library initiative). Izraz zelena knjižnica se uporabi za vsako knjižnico, ki spodbuja trajnost z izobraževanjem, delovanjem in ozaveščanjem (Ausilio, 2013). Nanaša se na aktivnosti, programe, projekte in storitve knjižnice, ki so usmerjene k ozaveščanju in informiranju prebivalstva, razvoju kritičnega mišljenja o ekoloških temah ter pridobivanju veščin in znanj, s katerimi lahko izboljšamo življenje in ohranimo naravo. V tem kontekstu so zelene knjižnice, zlasti splošne knjižnice, ki so v lokalnih skupnostih vseživljenjsko učno središče za ljudi vseh starosti, z izvajanimi programi pomembni informacijski viri za ozaveščanje o okoljskih vprašanjih in trajnostnem razvoju (Antonelli, 2008). Izolska knjižnica, ki se vseskozi odziva na spremembe v času in ima na področju neformalnega učenja več kot dve desetletji izkušenj, je zaznala potrebo, da se vključi v aktivnosti zelene knjižnice. Od leta 2016 se poslanstvu zelene knjižnice priključuje programsko. V okolju se izpostavlja kot ozaveščujoča organizacija, ki želi doseči večjo odzivnost prebivalstva na okoljske in klimatske izzive ter prispevati k lajšanju nastajajočih okoljskih in podnebnih sprememb, ob tem pa prispevati k zdravju prebivalcev.

V izolski knjižnici so pred leti vrt knjižnice opremili z glasbo rastlin, kjer se njeni nežni zvoki še danes širijo v okolico. Z »mobilno« opremo za glasbo rastlin obiskujejo različne skupine ljudi tudi zunaj zidov knjižnice in promovirajo »živ« odziv rastlin (Mestna knjižnica Izola, 2018). Napravo, ki proizvaja glasbo rastlin, so razvili v skupnosti Damanhur v Italiji (2016). Z glasbo rastlin v knjižnici ozaveščajo otroke in odrasle, da so rastline živa bitja, ki imajo inteligenco, čustva in zavest (Wohlleben, 2016). Rastline se skozi glasbo, ki jo oddaja pretvornik, ki spreminja elektromagnetne valove rastline v nam razumljivo glasbo, odzivajo na čustva ljudi. V knjižnici beležijo odzive ljudi, ki poslušajo glasbo rastlin, še posebej pa vzgojno delujejo na skupine otrok, ki spoznavajo »živost in občutljivost« rastlin. Tako jim privzgajajo zavedanje o odgovornem odnosu do rastlinskega sveta. V letu 2017 je v okviru študijskega krožka nastal ročno narisan zemljevid štirih parkov v Izoli s poimenovanjem dreves, ki tam uspevajo, izpeljanke tega zemljevida pa predstavljajo natisnjene knjižne kazalke in razglednice, ki jih knjižnica uporablja v promocijske namene in za poudarjanje obstoja dreves (Križ in Ljubič, 2017). Na spletni strani knjižnice objavljajo seznam knjig o drevesih, ki si jih je mogoče izposoditi, in ga letno posodabljajo (Kaligarič in Požeš, 2022). Delovanje, usmerjeno v zeleno knjižnico, so umestili v Strateški načrt knjižnice, ki so ga sprejeli leta 2021.

Da bi prispevali h kakovostnemu in pozitivnemu razvoju lokalne skupnosti, k samooskrbi in ohranitvi domačih semen, so v knjižnici leta 2022 odprli Knjižnico semen, ki zbira in izposoja lokalno pridelana in vzgojena semena vrtnin in cvetja (Hrs, 2022). S tem se pridružujejo skupini 17 slovenskih Knjižnic semen v splošnih knjižnicah, katere nosilci projekta so v Goriški knjižnici Franceta Bevka Nova Gorica.

Izola s 16.564 prebivalci (Statistični urad RS, 2023) je mesto z veliko zelenila, ki ga je nujno ohraniti. Ob nastajanju novih poselitev je pomembno, da bi bile ozelenitve že med načrtovanjem umeščene v načrte, ki bi jih morali izvajalci ob izvedbi tudi uresničiti. Na že obstoječih in novih zelenicah bi bilo treba na novo zasaditi drevesa. Ob zasaditvah dreves in grmovnic so še odprte možnosti, da bi ob že ustvarjenih »zeliščnih otokih«, pred hotelom Delfin, v Ljubljanski ulici in pred knjižnico, zasajevali začimbnice na zasebnih in javnih površinah, ki bi v večjem obsegu zaradi ugodnih podnebnih danosti krasile vse mesto. Tako bi na javnih površinah ponujali uporabo začimbnic prebivalcem in obiskovalcem, na zasebnih površinah pa bi zasajene začimbnice z zasaditvami dopolnjevale celotno zeleno podobo mesta.

Zeleno obarvano leto 2023

Mestna knjižnica Izola je v okviru delovanja študijskega krožka Drevesa pripovedujejo ob podnebnih spremembah, ki se vidno kažejo pred našimi očmi, v letu 2023 pripravila nove aktivnosti, da bi se kot ozaveščeni prebivalci, kot posamezniki in skupnost vse bolj vključevali v samooskrbno razmišljanje in delovanje. Izvedbo so omogočila sredstva Ministrstva za okolje, podnebje in energijo (sredstva Sklada za podnebne spremembe, in sicer za podnebne cilje in vsebine v vzgoji in izobraževanju). Pridobili so tudi sredstva iz občinskega proračuna. Izvedene aktivnosti (tabela 1) so prispevek k ohranitvi in širitvi obstoječega zelenila in možnosti, ki bi mestu v prihodnosti dala pečat zelenega.

Datum	Predavatelj: Tema
11. 1. 2023	Sanja Lončar: Samooskrba s hrano in semeni
26. 1. 2023	Knjižnica semen: zbiralni dan
11. 4. 2023	Aleksander Batič: Vseeno. Vse je eno
17. 5. 2023	Otvoritev zeliščne poti: zdravilnih in aromatičnih in rastlin za javno uporabo
17. 5. 2023	Andrejka Cerkvenik: Kako Izola lahko postane zdravilno in dišeče mesto
17. 5. 2023	Marjeta Mlakar in Drago Mislej - Mef: Izkušnja zeliščne Ljubljanske ulice
24. 5. 2023	Nada in Zvezdan Mikulin: Izkušnja biodinamičnega vrtnarjenja
22. 6. 2023	Tina Trampuš, Robert Turk: Skrb za zeleno Izolo

Tabela 1: Program predavanj v Mestni knjižnici Izola v letu 2023

Predavanje o samooskrbi s hrano in semeni je ponudilo zelo veliko praktičnih napotkov, kako je mogoče postati samooskrben in pridelati zdravo hrano ne le na poljih, temveč tudi na omejenem prostoru, kot so balkoni in terase (Lončar in Kranjec, 2022). V knjižnici je bil izveden zbiralni dan ob novi sezoni delovanja Knjižnice semen, pridobili so nova semena za izposojo. Potekala je predstavitev knjige Vseeno. Vse je eno (Batič, 2022), na delavnici po predstavitvi knjige pa sta bila predstavljena sonaravno življenje v mestih ter podeželju in izkušnja ovčjega pastirja v tolminskih hribih.

Ob odprtju nove sezone Knjižnice semen so pridobili nova in različna avtohtona semena, ki so jih pridelali uporabniki in jih namenjajo drugim, prav tako pa so si iz Knjižnice semen izposodili tista, ki jih potrebujejo. Letos se bodo vse slovenske splošne knjižnice, v okviru katerih deluje Knjižnica semen, srečale v Mestni knjižnici Izola na izmenjavi dobrih praks.
Izola ima na voljo vse danosti, da postane dišeče in zdravilno mesto, v katerem bi dišavnice uspevale vse leto, po ulicah in parkih pa bi tudi na novo zasajena ter negovana drevesa dajala senco in zavetje mnogim živim bitjem. Knjižnica, ki je spomladi odprla zeliščno pot ob knjižnici z zelišči in začimbnicami, ki jih lahko prebivalci uporabljajo (slika 1), odpira široke možnosti, da ob sodelovanju z lokalno skupnostjo mesto zadiši po začimbah. Po odprtju zeliščne poti so obiskovalci prisluhnili predavanju o začimbnicah in možnostih, da Izola postane zdravilno in dišeče mesto, pri čemer bi se s treh sedanjih lokacij, kjer so zelišča zasajena, pred hotelom Delfin, na Ljubljanski ulici in pred knjižnico, ta lahko razširila na vse mesto. Koristne in poučne so bile praktična izkušnja zeliščne ulice in začimbnic ter organizacija in izvedba vsakoletne »bazilikijade« in »šalšijade« v Ljubljanski ulici. Majhno obmorsko mesto si lahko v prihodnosti prizadeva za zeleno zeliščno mesto, s čimer bi se odpirali mnogi načini uporabe zelišč, spodbujeni z izobraževanji v organizaciji knjižnice. Zelišča bi ljudje uporabljali za izboljšanje in ohranjanje zdravja, v turistične, fitoterapevtske, prehrambne namene in podobno.

Ob zaključku predavanja so obiskovalci v knjižnici okušali pripravljene naravne prigrizke in pijače.

Slika 1: Odprtje zeliščne poti, Marina Hrs in župan Občine Izola Milan Bogatič (foto: arhiv MKI)

Slika 2: Zasaditev rožmarina ob knjižnici (foto: arhiv MKI)

Nova spoznanja je udeležencem prinesla izkušnja urejanja vrta po biodinamiki, ki ne uporablja kemije, temveč se opira na naravne metode z upoštevanjem ritmov narave in setvenega koledarja Marije Thun. Ta metoda biodinamičnega vrtnarjenja prinaša le zdrave pridelke in zdravje človeku, in kar je bistveno, v vsega treh letih je mogoče razstrupiti zemljo, kar je naša prihodnost, če želimo kot posamezniki prispevati k ohranitvi narave.

Slika 3: Nada in Zvezdan Mikulin o biodinamičnem vrtnarjenju. Pogovor je vodila Marina Hrs (foto: arhiv MKI)

Predavanje z naslovom Skrb za zeleno Izolo prihodnosti je poudarilo pomen načrtovanja in upravljanja drevnine in zelenih površin. V predstavitvi so bile prikazane možnosti, priložnosti in izzivi zelene Izole v prihodnosti (Trampuš, 2023). Gradivo je objavljeno na spletni strani knjižnice. Predstavljeni so bili pomembni dokumenti in strokovne podlage, po katerih se lokalna skupnost ravna, da bi mesto postalo in ostalo bolj zeleno. Predstavljeni so bili primeri dobre prakse v Sloveniji, kot je Odlok o urejenosti naselij in krajine (Nikšič idr., 2023). Izdalo ga je Ministrstvo za naravne vire in prostor in je v pomoč županom in županjam, občinskim urbanistom, projektantom, upravnim delavcem na področju urejanja prostora in prostorskim načrtovalcem. Priporočila ponujajo celovit vpogled tako v proces priprave kot v ključno vsebino odloka, ki pomeni nov instrument za doseganje urejenosti naselij in krajine, s katerim občine lahko prispevajo h krepitvi prepoznavnih značilnosti in prenovi podobe slovenskih naselij ter krajine.

Za lokalno skupnost so pomembne tudi smernice za vzdrževanje, izbiro ustreznih drevesnih in grmovnih vrst ter način saditve, zabeleženi pa so tudi primeri lokalnih skupnosti, v katerih so na primer že izdelali kataster dreves. Smernice so pripomoček za strokovno in odgovorno upravljanje drevnine. Navodila in smernice za izdelavo katastra so dostopni na spletu (Grmovšek, 2018).

Del predavanja je bila tudi informacija o srečanju v Krškem, kjer sta potekali izmenjava izkušenj ter predstavitev primerov dobre prakse ozelenitve mest z naslovom Spoznaj mojo dobro prakso: ozelenimo mesta (Simoneti, 2023), gradivo pa je dostopno na spletu.

V zaključku predstavitve je bila izpostavljena Izola z dragocenostjo parkov in drugih zelenih površin, drevoredov in zasaditev, ki potrebujejo ustrezno nego in načrt vzdrževanja obstoječih dreves, nadomeščanje nevarnih in odmrlih ter

ozelenjevanje z novimi zasaditvami dreves, grmovnic, v prihodnosti tudi zelišč. Ob obstoječi praksi, ki jo vodijo v lokalni skupnosti, je v prihodnosti treba uvesti in sprejeti prilagoditve, kot na primer več dreves, manj pogosta košnja trave, nega drevnine, ohranjati večja drevesa za več sence in hladu, zadrževanje padavinske vode, zaščita proti hrupu, biodiverziteta … V zvezi s prihajajočimi programi kohezijske politike bo v prednosti lokalna skupnost, ki bo imela pripravljene zamisli in projekte, s katerimi se bo lahko vključevala v morebitno sofinanciranje takih projektov.

Življenje po načelih trajnosti je edini način, kako preživeti na tem edinem planetu. Trajnost je spoznanje nujnosti, ki se začenja s posameznikom. Pri trajnosti največ izgubijo tisti, ki imajo največ, in prav ti se pridobljenega najkrčeviteje oklepajo. Prebudi ga lahko le človekovo etično gledanje na svet, ki ga obdaja. Z razumevanjem, da je načelo sodelovanja pomembnejše od tekmovanja za omejene vire (energijo, prostor, vodo, hrano, denar …), in s kritično presojo lastnega delovanja in vključevanja v skupnost na različnih ravneh se bo mogoče prilagajati spremembam ter zagotavljati obstoj in blaginjo naslednjim generacijam (Znamenja trajnosti, 2023).

Letošnje aktivnosti, ki jih je knjižnica pripravila in izvedla v letu 2023, bodo izvajali tudi v prihodnosti – povezovalno in zeleno.

Zaključek

Aktivnosti, ki jih izvajajo v izolski knjižnici, so odziv na zaznaven povečan interes za teme, povezane z zdravjem, dobrim počutjem, vrtnarjenjem z naravnimi pristopi in samooskrbnim ravnanjem. Aktivnosti, programi in projekti v mreži zelene knjižnice so umerjeni k ozaveščanju in informiranju prebivalstva, razvoju kritičnega mišljenja o ekoloških temah ter pridobivanju veščin in znanj, s katerimi ljudje izboljšajo življenje in ohranijo naravo.

Podnebne spremembe, ki močno vplivajo na življenje prebivalcev, bodo stalna spremljevalka življenja, pri tem pa Mestna knjižnica Izola lahko prispeva znaten delež k zelenemu, k izboljšanju zdravja in dobremu počutju prebivalcev. Aktivno delovanje v letu 2023 bo nadaljevala tudi v prihodnosti. Predvsem in najbolj bo v prihodnosti delovala na področju izobraževanja odraslih, in sicer z organiziranjem različnih predavanj in predstavitev v knjižnici, vključevala bo lastne izkušnje in dognanja na področju Knjižnice semen, glasbe rastlin, izkušnjo zeliščne poti in izobraževanje o učinkih in blagodejnosti zdravilnih rastlin ter na druge načine, s čimer lahko prispeva k blaženju podnebnih sprememb in samooskrbi. S krepitvijo zavesti o pomenu zelenega za lokalno okolje in ohranjanje planeta se bo povezovala in aktivirala za ohranjanje in širitev zelenega mesta, saj le ozaveščeni prebivalci, opremljeni z znanjem in izkušnjami, prispevajo k ohranjanju ravnovesja v svojem lokalnem okolju in na planetu, ki ga naseljujejo. Sodelovala bo pri načrtovanju in odgovornem upravljanju zelenega ter se povezovala znotraj skupnosti in širše. Širila bo zavedanje, da je pomemben vsak posameznik, ki si prizadeva za sonaravno prihodnost in ustvarjanje pogojev za kakovostno življenje v spoštljivem sobivanju z naravo. Zelene vsebine knjižnice pomembno prispevajo k pospeševanju trajnostnega razvoja lokalnega okolja, zato bo velik del dejavnosti usmerjala v izobraževanje prebivalcev, da bi ohranjali in širili svoje zeleno mesto. Da bi kot skupnost izkoristili možnosti, da majhni otočki zelišč, zadnji je nastal ob knjižnici, z organizirano akcijo lahko prerastejo v zasaditve po vsem mestu, zelenic, ulic, poti in vrtov v javni in zasebni lasti. Da bi dišeče začimbnice mestu in prebivalcem, obiskovalcem in turistom vse leto prijetne dišale, dajale zdravilne učinkovine in lepšale okolico, ohranjale naravo in prispevale h kakovostnejšemu bivanju vseh. Vloga knjižnice v prihodnosti ostaja povezovalna in zelena.

Kot eden vplivnejših in obiskanih javnih prostorov spodbuja bralno, zeleno in okoljsko pismenost ne le z organiziranjem dogodkov, literarnih in kulturnih večerov v knjižnici in predavanji na temo bralne in zelene pismenosti za odrasle, temveč z aktivnim vključevanjem lokalne skupnosti, otrok in vrtcev, s pravljicami na temo narave in dreves, predvajanjem glasbe rastlin, seznanja z etičnim ravnanjem že najmlajše, odrasle pa v povezavi s skrbjo za zelene površne samostojno in v sodelovanju z drugimi, ki aktivno delujejo v smeri zelenega, tudi s primeri dobre prakse kaže možnosti, da življenje prilagodimo podnebnim spremembam. Aktivnost v smeri zelenega bo krepila z nadaljnjo promocijo in objavo prispevkov ter izobraževalnih gradiv, povezanih z ekološkim, trajnostnim in samooskrbnim ravnanjem.

Viri in literatura

Antonelli, M. (2008). *The green library movement: an overview of green library literature and actions from 1979 to the future of green libraries.* Electronic green journal, 1(27).

Aulisio, G. J. (2013). *Green libraries are more than just buildings*. Electronic green journal, 1(35)

Batič, A. (2022). *Vseeno. Vse je eno*. Koper, samozaložba.

Damanhur. (2016). *What is the Music of the Plants?* https://www.damanhurblog.com/spirituality/what-is-the-music-of-the-plants/

Grmovšek, T. (2018). *Pomen katastrov za kakovost storitev pri urejanju javnih zelenih površin.* 8. konferenca komunalnega gospodarstva, Podčetrtek, Slovenija. https://konferenca-komunala.gzs.si/Portals/Portals-Konf-Komunala/Vsebine/2018/Prezentacije/II_JAVNE%20POVR%C5%A0INE_4_GRMOV%C5%A0EK.pdf

Hrs, M. (2022). *Brošura Knjižnica semen.* Mestna Knjižnica Izola. https://www.izo.sik.si/pdf/brosura-knjiznica-semen.pdf

Kaligarič, N., in Požeš, D. (2022). *Seznam knjig o drevesih*. ŠK Drevesa pripovedujejo 2022. https://www.izo.sik.si/wp-content/uploads/2022/07/Seznam-knjig-Drevesa-pripovedujejo-2022.pdf

Križ, A. in Ljubič, M. (2017). *Zemljevid dreves Izole: o drevesih ZA drevesa*. Mestna knjižnica Izola. https://www.izo.sik.si/pdf/zemljevid-dreves-Izole.pdf

Lončar, S., in Kranjec S. (2022). *Samooskrbna shramba* (Del. 1): kako iz pridelanega dobiti največ, Ljubljana, Jasno in glasno.

Mestna knjižnica Izola. (2018). *Glasba rastlin v Mestni knjižnici Izola.* https://www.youtube.com/watch?v=kv3BYc9S4ho

Nikšič, M., Gantar, D., Goršič, N., idr. (2023). *Odlok o urejenosti naselij in krajine: Priporočila*. (Červek, J., in Peršak Cvar, S., ur.). Ministrstvo za naravne vire in prostor, Direktorat za prostor in graditev Skupnost občin Slovenija. https://www.gov.si/assets/ministrstva/MNVP/Dokumenti/Prostorski-red/odlok_o_urejenosti_naselij_in_krajine.pdf

Simoneti, M. (2023). *Spoznaj mojo dobro prakso: ozelenimo mesta.* https://ipop.si/2023/05/15/vabilo-spoznaj-mojo-dobro-prakso-ozelenimo-mesta/

Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice (za obdobje 2018-2028). (2018). Nacionalni svet za knjižnično dejavnost.

ŠK Drevesa pripovedujejo. (2022). *Brošura Študijski krožek Drevesa pripovedujejo*. Mestna Knjižnica Izola. https://www.izo.sik.si/pdf/brosura-drevesa-pripovedujejo.pdf.

Trampuš, T. (2023). *Skrb za zeleno Izolo*. http://www.izo.sik.si/pdf/skrb-za-zeleno-izolo.pdf

Wohlleben, P. (2016). *Skrivno življenje dreves: kaj čutijo drevesa, kako se sporazumevajo-odkrivanje skritega sveta*. Kranj, Narava.

Znamenja trajnosti. (2023). Andragoški center Slovenije.